

Události roku 1968

V únoru 1948 byla v Československu nastolena diktatura proletariátu. Velice brzy se však ukázalo, že únor nebyl „vítězstvím československého pracujícího lidu“, jak se více než čtyřicet let oficiálně tvrdilo, ale mocenským převratem KSČ, po němž byl nastolen monopol moci a tím také odpovědnosti této postát-něné strany. Jeho podstatu, kopírující sovětský model socialismu, vyjádřil ve své proslulé práci Otázky leninismu hlavní konstruktér tohoto bizarního zázraku J.V. Stalin: „Diktaturu proletariátu tvoří vůdčí pokyny strany, plus provedení těchto pokynů masovými organizacemi, plus jejich uskutečnění obyvatelstvem.“ Po smrti „velkého Stalina“ a jeho „věrného učenlivého žáka Klementa Gottwalda“ v březnu 1953 jejich českoslovenští dědicové - ať už to byl Antonín Zápotocký nebo Antonín Novotný se svými kamarilami - tento stalinský model pouze kosmeticky upravovali. Mechanismus jeho fungování však zůstal týž. Bylo tomu tak i po XX. sjezdu KSSS (únor 1956), který poprvé sdělil aspoň část pravdy o Stalinových zločinech. Novotnému a zbytkům staré Gottwaldovy gardy se řadou uskoků poměrně dlouho dařilo vyhýbat se přiznání odpovědnosti za politické procesy v Československu. Za zničené existence desetitisíců rodin, zhoubnou „ocelovou koncepci“ ekonomiky, násilnou kolektivizaci zemědělství, degradaci kulturní úrovně a vzdělanosti národa.

Spolu s prohlubující se celospolečenskou krizí, od počátku šedesátých let se projevující především v hospodářské stagnaci, narůstala také kritika daných poměrů. Kritici se postupně zformovali v reformní křídlo uvnitř KSČ i mimo ni. Velkou roli zde hráli intelektuálové, umělci a studenti. To ale nepřesvědčilo Novotného vedení strany a státu o nutnosti reformu. Místo hledání skutečných východisek z krize se soustředilo na „vyhledávání“ kritiků, na jejich umlčování a šikanování. Za Novotného éry přesto mohl v KSČ vzniknout silný reformní proud, který byl schopen převzít vedení a zajistit komunistické straně stále ještě určující vliv a vedoucí mocenské postavení ve státě.

Na zasedání ÚV KSČ 3. - 5. ledna podlehl Novotný reformní většině a prvním tajemníkem ÚV KSČ se stal Alexander Dubček. I když nejprve šlo více méně o personální změnu, společnost pochopila přesun v mocenské špičce jako impuls k dlouho očekávaným reformám. Záhy nato se uskutečnily další výrazné změny ve všech stranických a státních funkcích. V březnu 1968 byl Novotný donucen odstoupit i z prezidentského úřadu a na jeho místo byl zvolen generál Ludvík Svoboda. Počátkem dubna následovalo jmenování nové vlády, jejímž premiérem se stal Oldřich Černík a jedním z místopředsedů přední z tvůrců návrhů na československou ekonomickou reformu Ota Šik.

Dlouho potlačovaná celospolečenská aktivita během několika týdnů přerostla v široké celospolečenské hnutí za socialismus s lidskou tváří, jehož obrysy narýsoval **Akční program KSČ** z počátku dubna 1968. Nešlo o dogma, nýbrž o otevřený dokument, jehož základní cíle byly následující: „Rozvinout v naší zemi vyspělou socialistickou společnost, zbavenou třídních protiv, ekonomicky,

technicky a kulturně vysoce vyvinutou, sociálně a národnostně spravedlivou, demokraticky organizovanou, kvalifikovaně řízenou, umožňující bohatstvím svých zdrojů důstojný lidský život, soudružské vztahy spolupráce mezi lidmi a svobodný prostor pro rozvoj lidské osobnosti."

Tehdy byl tento cíl, teprve dvacet let po únoru 1948, ještě velice přitažlivý. V Akčním programu volněji formulovaná vedoucí úloha komunistické strany, která vyvolala Leden a iniciovala obrodný proces, byla pro většinu občanů přijatelná. Nadto KSČ přestala uplatňovat svůj monopol ve sdělovacích prostředcích, takže mohly vznikat rozmanité občanské iniciativy a v bouřlivých diskusích se formulovat principy rodící se pluralitní společnosti. Drtivě většině šlo o společnost socialistickou, ovšem úplně jinou, než byla její stalinská znetvořenina.

Právě tato reálně se rýsující podoba nového, moderního socialismu posunovala rekonstruované vedení KSČ a státu do situace přinejmenším poněkud zvláštní. Samo bylo svou minulostí a ideologickou a politickou průpravou spjato se stalinským chápáním socialismu (a zde nehrála roli skutečnost, zda někteří z tohoto vedení se sami v minulosti stali obětí tohoto systému). Zároveň čelné osobnosti Pražského jara pod tlakem veřejného mínění a konec konců i své vzrůstající doslova všelidové popularity odhazovaly ze svého ideologického arzenálu a politické praxe jednu svatou stalinskou pravdu za druhou.

Pro Brežněvovo vedení KSSS a jím řízené stranické a vládní špičky států Varšavské smlouvy to bylo nepříjemné rozčarování. To přerůstalo ve znepokojení a nedůvěru tím rychleji, čím více se na československém příkladu ukazovalo, že může existovat naděje na jiný - humánní, demokratický a pro lidi přitažlivý - model socialismu, než ten stalinsko-brežněvovský, bez výjimky v roce 1968 ovládající všechny tzv. socialistické státy. Tuto podstatu sporu s Dubčekovou KSČ pochopitelně Brežněvova skupina nemohla hlásat veřejně. Proto neostalinisté přišli s tezí o narůstající kontrarevoluční hrozbě a ohrožení samých základů socialismu.

Ve formě „teoretické úvahy“ s ní jako první vyrukoval východoněmecký šéf ideologie Kurt Hager. Když toto upozornění československým soudruhům nestačilo, následovala řada stále ostřejších varování - na schůzce představitelů států Varšavské smlouvy v Drážďanech, za pobytu československé delegace v Moskvě a konečně v tzv. varšavském dopisu účastníků obdobné schůzky v polovině července 1968, jíž se už ovšem vedení KSČ odmítlo zúčastnit.

Do těchto nátlakových akcí plně zapadlo červnové spojenecké velitelsko-štabní cvičení armád států Varšavské smlouvy na území Československa a zejména po něm následující úmyslně vleklý odchod sovětských jednotek z našeho území. Československé vedení se v tehdejší mezinárodně politické situaci nepokusilo zaštitit náš reformní kurs aktivizací zahraniční politiky Československa směrem na Západ. Muselo se tedy pokusit najít nějaký oboustranně přijatelný „modus vivendi“ se svými spojenci z Varšavské smlouvy. K tomu směřovala dvě mezinárodní jednání: 29. července - 2. srpna 1968 v Čierne nad Tisou mezi

delegacemi ÚV KSČ a ÚV KSSS a 3. srpna porada šesti „spřátelených stran“ v Bratislavě. Prohlášení podepsané na závěr bratislavské schůzky obsahovalo větu dalekosáhlého významu, že „podpora, ochrana a upevnění socialistických vymožeností, kterých dosáhly svým hrdinským úsilím, obětavou prací lidu každé země, jsou společnou internacionální povinností všech socialistických zemí.“ Šlo o první veřejně proklamovanou formulaci teorie omezené suverenity socialistických zemí, později nazvané „**Brežněvova doktrína**“.

„Účastníci porady vyjádřili pevné odhodlání učinit vše, co na nich závisí, pro prohloubení všestranné spolupráce svých zemí na základě principů rovnoprávnosti, zachování suverenity a národní nezávislosti, územní nedotknutelnosti, bratrské spolupráce a solidarity,“ stálo dále v bratislavské deklaraci. Obě strany tedy mohly být spokojeny a A. Dubček také po bratislavské schůzce prohlásil: „Zcela otevřeně říkám, že není žádných opodstatněných obav o naši suverenitu.“ Jak krutě se mýlil...

Dvacátého srpna 1968 kolem tříadvacáté hodiny vstoupila na území Československa vojska pěti států Varšavské smlouvy. Přišla bez vědomí prezidenta republiky, předsedy Národního shromáždění a vlády, ba i prvního tajemníka ÚV KSČ. Z hlediska mezinárodního práva se tedy jednalo o agresi a okupaci. Přední představitelé KSČ a čs. vlády byli okupanty zatčeni. Zcela však selhal stalinský recept s „dělnicko-rolnickou vládou“, použitý už kdysi ve Finsku, v Pobaltí a v roce 1956 v Maďarsku. „Pátá kolona“ představovaná Aloisem Indrou, Vasilem Biřakem, Drahomírem Kolderem, Janem Fojtíkem, Viliamem Šalgovičem, Karlem Hoffmannem a dalšími získala cejch zrádců národa a pro Brežněva se ukázala pro tuto chvíli jako nepoužitelná.

Kormidla politiky se ujal doslova celý národ. Svou spontánně protiokupantskou rezistencí, statečností i obětmi na životech přinutil Brežněvovo vedení, aby zasedlo v Moskvě za jednací stůl s internovanými čs. představiteli. Výsledkem těchto nerovných jednání vězňů s uvězněnými byly moskevské dohody, podepsané 26. srpna 1968. Tyto takzvané moskevské protokoly na jedné straně sice zabránily občanské válce - ozbrojenému konfliktu se sovětskými okupanty - a umožnily návrat internovaných čs. představitelů do Prahy. Na druhé straně však znamenaly faktickou tečku za Pražským jarem 1968. Na jejich základě schválilo Národní shromáždění ČSSR 18. října 1968 potupnou smlouvu o dočasném pobytu sovětských vojsk v Československu.

Začalo období nezadržitelně spějící k tzv. normalizaci. Nejméně sedm měsíců po Srpnu probíhá nepřetržitý zápas mezi taktizováním vlády a přímočarým smýšlením obyvatelstva. Je to období zvláštní občanské neposlušnosti, kdy občané svou vládu šetří a snaží se, marně se snaží, převést ji na svou stranu. Období, které do společenských událostí vtáhlo mnohem větší vrstvy obyvatelstva než vlastní takzvaný obrodný proces.

Už na zasedání ÚV KSČ 31. srpna 1968 byl anulován XIV. mimořádný, takzvaný Vysočanský sjezd KSČ, který se 22. srpna jednomyslně postavil proti okupaci a za socialismus s lidskou tváří. Naděje, spíše však iluze některých

vedoucích představitelů a ideologů reformního směru v KSČ, že se i v rámci „normalizace“ podaří uhájit základní postuláty Ledna, braly rychle za své. Dubčekovo vedení nedokázalo odolat silicímú tlaku okupantů a jejich československé „páté kolony“, což se názorně ukázalo už na zasedání ÚV KSČ 14. až 17. listopadu 1968: Za hlavní nebezpečí pro stranu a stát na něm byly označeny takzvané antisocialistické síly a pravicový oportunismus. Do předních stranických funkcí se prodrali Gustav Husák, Lubomír Štrougal a dokonce i ti, kteří spoluorganizovali sovětskou invazi. Společnost sice nadále žila duchem Pražského jara, její milovaní političtí vůdci však pod tlakem a ze strachu z „nedozírných následků“ ztráceli odvahu, postupně opouštěli ideály Ledna a dokonce i jeden druhého. Jako tolikrát v minulosti - tato „drobečková politika“ musela vést k tragickým koncům. Konec obrodného procesu byl jen otázkou času. . .

„Podzim, zimu a začátek jara 1968/1969 poznamenaly tak jen nečetné světlé události, jako mocná aktivizace dělníků a odborů, samostatné vystoupení studentů - a pak až oslnivě jasná záře sebeoběti Palachovy. Četné zástupy mlčících Pražanů si v den tryzny nejspíše poprvé a naposled jasně uvědomily, že co jsme chtěli, chtěli jsme příliš lacino. A že je pozdě.“ Potud Petr Pithart ve svém historickém eseji Osmašedesátý, 1 když ho napsal již na sklonku sedmdesátých let, na jeho charakteristice smutného epilogu Pražského jara není třeba ani dnes nic měnit.

Dne 17. dubna 1969 se stal prvním tajemníkem ÚV KSČ Gustav Husák. Byl jím zvolen proto, že slíbil ústřednímu výboru pokračovat v polednové politice. Jak splnil svůj slib - to víme všichni.

KALENDÁRIUM - co, kdy, kde, kdo ...

Rok 1968

3. - 5. leden

ÚV KSČ pokračoval v jednání započatém před vánočními svátky roku 1967. Politická rezoluce zasedání se hlásila k výsledkům XIII. sjezdu KSČ. Byla rozdělena funkce prvního tajemníka komunistické strany a prezidenta republiky. Místo A. Novotného se prvním tajemníkem ÚV KSČ stal A. Dubček.

21. leden

V deníku Práce vyšel článek J. Smrkovského s nadpisem Oč dnes jde. Byla to první veřejně publikovaná interpretace výsledků lednového pléna ÚV KSČ napsaná ve smyslu názorů reformních sil ve vládnoucí straně.

22.-23. leden

ÚV KSS se přihlásil k výsledkům lednového pléna ÚV KSČ. Pro budoucí vývoj tzv. obrodného procesu bylo tragédií, že prvním tajemníkem ÚV KSS byl zvolen zapřísáhlý stalinista a politik myšlení krajně jednoduchého V. Bil'ak.

29.-30. leden

A. Dubček jednal v Moskvě s L. I. Brežněvem a dalšími představiteli KSSS. Brzy nato - na počátku února - se Dubček setkal s prvním tajemníkem ÚV Maďarské socialistické dělnické strany J. Kádárem a prvním tajemníkem ÚV Polské sjednocené dělnické strany W. Gomulkou.

22. únor

Ve Španělském sále Pražského hradu bylo slavnostní zasedání ÚV KSČ, ÚV Národní fronty a vlády ČSSR na oslavu 20. výročí únorových událostí roku 1948. Zasedání se účastnili představitelé „bratrských stran“. Projevy československých komunistů k tomuto výročí byly později předmětem ostré kritiky vedení a propagandistické mašinérie států, které se účastnily srpnové okupace Československa.

konec února - začátek března

Korupční aféra „semínkového“ generálmajora J. Šejny, rozkrádače národního majetku a přítele rodiny A. Novotného přispěla k nezadržitelnému politickému pádu nejenom prezidenta republiky, ale také otřásla samými základy dosavadního systému vlády stranické byrokracie.

6. - 7. březen

Politický poradní výbor států Varšavské smlouvy jednal v Sofii. Poprvé se zde objevily zmínky o tzv. protisocialistických silách v Československu.

9.-18. březen

Ve dvou termínech se konaly okresní konference KSČ. Teprve ve druhém se výrazněji uplatnily reformní síly uvnitř vládnoucí strany.

21. březen

Na zasedání předsednictva ÚV KSČ bylo rozhodnuto, že „vzhledem ke zdravotnímu stavu odejde soudruh Novotný na odpočinek“.

22. březen

A. Novotný oznámil dopisem Národnímu shromáždění, že rezignuje na funkci prezidenta ČSSR.

21.-23. březen

Zasedala Ústřední rada odborů, v jejímž čele vystřídal M. Pastyřika -- muže Novotného - K. Poláček. Na zasedání získali převahu stoupenci tzv. obrodného procesu.

23. březen

Na setkání vedoucích představitelů BLR, ČSSR, MLR, NDR, PLR a SSSR v Drážďanech bylo čs. vedení otevřeně varováno před narůstajícím vlivem údajných protisocialistických sil v ČSSR, jež prý zároveň ohrožují společné zájmy socialistických zemí.

26. březen

Na filozofickém kongresu v Berlíně vystoupil oficiální východoněmecký dogmatický ideolog, člen Ulbrichtova vedení SED K. Hager. Zaútočil na reformní proces v Československu, zvláště na J. Smrkovského.

28. březen

Zasedal ÚV KSČ. Přijal rezignaci A. Novotného na funkci prezidenta republiky i na členství v předsednictvu a sekretariátu ÚV KSČ.

30. březen

Národní shromáždění zvolilo prezidentem republiky armádního generála Ludvíka Svobodu, hrdinu od Zborova a od Sokolova.

31. březen

Na Slovanském ostrově v Praze byl oficiálně ustaven Klub 231. Tato organizace, později vydávaná za oporu kontrarevoluce, sdružovala osoby po únoru 1948 protiprávně odsouzené na základě paragrafu 231 trestního zákona za politické delikty, paragrafu, který byl jedním z represivních nástrojů Gottwaldovy stalinské diktatury proletariátu.

1.-5. duben

Pokračovalo zasedání ÚV KSČ, zahájené koncem března 1968. Přijalo Akční program KSČ, jehož základní koncepci vytvářela skupina odborníků vedená Z. Mlynářem. Rada představitelů Novotného režimu zde rezignovala ze svých funkcí. Členy předsednictva ÚV KSČ byli mj. zvoleni F. Kriegel, J. Smrkovský a J. Špaček. Zároveň byla ustavena tzv. Pillerova komise, jež se zabývala rehabilitacemi vedoucích osobností strany postižených nezákonnými procesy v letech 1949-1954.

8. duben

Prezident republiky jmenoval novou vládu ČSSR, jejímž předsedou se stál O. Černík

18. duben

Na místo odstoupivšího B. Laštovičky byl zvolen předsedou Národního shromáždění J. Smrkovský.

19. duben - 5. květen

Konaly se krajské konference KSČ, které byly, na rozdíl od předcházejících událostí podobného druhu, bedlivě sledovány většinou československých občanů. Staly se totiž místy ostrých střetnutí mezi reformními a konzervativními silami uvnitř KSČ.

1. květen

První máj 1968 byl naprosto spontánním projevem sympatií Dubče-kovu vedení.

4. květen

A. Dubček jako vedoucí stranické a vládní delegace byl v Moskvě znovu kritizován za údajně nebezpečný vývoj politické situace v Československu.

8. květen

V Moskvě se konala schůzka představitelů komunistických a dělnických stran Bulharska, Maďarska, NDR, Polska a Sovětského svazu. Bez československé účasti si přítomní vyměnili „názory na aktuální problémy mezinárodní situace a mezinárodního komunistického hnutí“.

14. květen

Klub angažovaných nestraníků (KAN) vydal programové prohlášení. Šlo o jeden z prvních dokladů občanské iniciativy. V KAN se sdružovali především příslušníci mladé a střední generace, kteří se chtěli podílet na vytváření občanské společnosti a přitom zůstat mimo komunistickou stranu. Později byl KAN označen za kontrarevoluční organizaci, napojenou na západní ideodiverzní centra.

18. květen

Přípravný výbor Československé sociální demokracie předal předsedovi ÚV Národní fronty F. Krieglovi dopis, v němž oznamoval své rozhodnutí obnovit činnost této strany, 27. června 1948 násilně sloučené s KSČ. Přes řadu složitých jednání nebyla v roce 1968 tato snaha oficiálně akceptována.

29. květen - 1. červen

ÚV KSČ jednal o politické situaci v zemi. Plénum se po značně rozporuplné diskusi rozhodlo svolat na 9. září 1968 mimořádný XIV. sjezd KSČ. Dále se usneslo o přípravě budoucího federativního uspořádání státu. S nejucelenější reformní koncepcí socialismu s lidskou tváří vystoupili na zasedání zástupci pražské stranické organizace, V. Bilakem později označované za druhé, frakční centrum v KSČ.

7. červen

Na zasedání ÚV SED v Berlíně označil jeho tajemník E. Honecker „hlasy p tzv. novém modelu socialismu za útok na vedoucí úlohu dělnické třídy a strany, neboť se za nimi skrývá revize teorie a praxe mar-xismu-leninismu v otázce politické moci“.

19. červen

V Praze-Ruzyni, v leteckém hangáru, se sešel celostátní aktiv Lidových milicí. Schválil text dopisu LM, jenž byl předán sovětskému velvyslanci v Praze Červoněnkovi za „náhodně“ přítomnosti sovětských žurnalistů. Po zveřejnění dopisu a jeho patřičné interpretaci v sovětském tisku došlo ze Sovětského svazu šestnáct tisíc „spontánních“ dopisů, jež jednohlasně vyjadřovaly znepokojení nad politickým vývojem v Československu. Tyto dopisy byly přímo živou vodou pro nejkonzervativnější skupiny kolem dogmatiků Jodase a Famíry a zároveň inspirací pro formulaci mnohokrát zneužitého dopisu 99 zaměstnanců pražského závodu Praga.

20. - 30. červen

Na území Československa se konalo spojenecké velitelsko-štábní cvičení vojsk Varšavské smlouvy. Protahovaný odchod především sovětských jednotek, zdůvodňovaný opravami techniky a nutným rozbořem cvičení, československá veřejnost správně pochopila jako demonstraci vojenské síly a hrozbu Dubčekovu vedení.

24. - 26. červen

Národní shromáždění schválilo ústavní zákon o přípravě federativního uspořádání ČSSR. Kromě jiného schválilo také zákon o soudní rehabilitaci obětí politických procesů padesátých let. Pozdější normalizátoři, v čele s bývalým politickým vězněm G. Husákem, uplatnění tohoto zákona v praxi znemožnili.

27. červen

Literární listy, Mladá fronta. Práce a Zemědělské noviny uveřejnily proslulých 2000 slov koncipovaných spisovatelem Ludvíkem Vaculíkem. Vznikly z podnětu vědců a vyzývaly společnost, aby vzala osudy této země do vlastních rukou. V Bilakově Poučení bylo 2000 slov označeno za přímý návod „k násilným akcím a k destrukci socialistického systému“.

28. - 30. červen

Konaly se mimořádné okresní a obvodní konference KSČ. Více než polovina z nich se vyslovila na podporu 2000 slov

4. – 6.července.

Předsednictvu ÚV KSČ došly dopisy „pěti bratrských komunistických a dělnických stran“, které kritizovaly politický vývoj v Československu.

8. červenec

Předsednictvo ÚV KSČ odmítlo návrh komunistických a dělnických stran Bulharska, Maďarska, NDR, Polska a SSSR na uspořádání společné schůzky, kde by se jednalo o vývoji v Československu a o vzájemných vztazích. Namísto toho navrhlo dvoustranná jednání.

10. červenec

Poslanci Národního shromáždění zvolili 150 poslanců České národní rady. Týž den se konala ustavující schůze ČNR, jejímž předsedou byl zvolen C. Císař.

12. červenec

V příkopu vedle silnice u obce Mýtina na Sokolovsku byly nalezeny zbraně a střelivo. Šlo o americké zbraně a střelivo z druhé světové války. Při kriminalistické expertize se ukázalo (posouzením konzervační vazelíny a vaků, v nichž byly zbraně uloženy), že jde o kontra-band pocházející ze sousední, nikoli však kapitalistické země. Tisk NDR naopak hned druhý den po nálezu informoval o kontrarevolučním arzenálu na Sokolovsku.

14.- 15. červenec

Představitelé pěti stran (bez účasti KSČ) jednali ve Varšavě o politickém vývoji v Československu. Výsledkem tohoto jednání byl dopis ústřednímu výboru KSČ. Kritizoval politický vývoj v Československu a přímo výhružně konstatoval, že údajná obrana socialismu v ČSSR je společnou povinností i právem Sovětského svazu a jeho spojenců.

16.- 17. červenec

Předsednictvo ÚV KSČ projednalo „varšavský dopis“, v němž odmítlo „soudružské rady“ a zdůraznilo, že demokratický kurs vedení KSČ a státu má spontánní podporu nejširší čs. veřejnosti.

19. červenec

ÚV KSČ jednomyslně schválil stanovisko svého předsednictva k „varšavskému dopisu“.

29. červenec -1. srpen

V Čierne nad Tisou se konaly rozhovory mezi členy politického byra ÚV KSSS a předsednictva UV KSČ. Čs. delegace do Čierne přijela vybavena lidovou rezolucí „Socialismus - spojení-svoboda -suverenita“. Dubčekovo vedení KSČ bylo ostře kritizováno a nakonec přistoupilo na dohodu o svolání porady „bratrských stran socialistických zemí“

30.červenec.

V moskevské Pravdě byl uveřejněn dopis 99 zaměstnanců pražského závodu Praga. Dopis byl záhy použit jako jeden z argumentů pro „bratrskou internacionální pomoc“ Československu.

3. srpen

V Bratislavě se uskutečnila porada vedoucích činitelů komunistických a dělnických stran BLR, ČSSR, MLR, NDR, PLR a SSSR. Přijala prohlášení, v němž byla otevřeně formulována „Brežněvova doktrína“ o omezené suverenitě socialistických států.

9.-11. srpen

Prezident SFRJ a předseda Svazu komunistů Jugoslávie J. Brož Tito navštívil Československo, kde se mu dostalo triumfálního přijetí. Jeho návštěva byla obecně pochopena jako jugoslávská podpora demokratizačnímu procesu v Československu a státní suverenity ČSSR.

12. srpen

A. Dubček jednal v Karlových Varech s W. Ulbrichtem.

15. -17. srpen

Za návštěvy N. Ceaušeska v Československu byla podepsána Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi ČSSR a RSR. Návštěva naznačila, že Rumunsko nesdílí Brežněvovy představy o omezené suverenitě socialistických zemí.

17. srpen

V Komárně se setkali první tajemníci ÚV KSČ A. Dubček a ÚV MSDS J. Kádár. Maďarský představitel A. Dubčeka údajně varoval, že sovětská nespokojenost s vývojem v Československu dostoupila kritického bodu.

17. srpen

Do Prahy přiletěli důstojníci sovětské státní bezpečnosti - KGB.

20. srpen

U náměstka ministra vnitra ČSSR V. Šalgoyiče, kterého Černíkova vláda pověřila řízením StB, se sešla přísně tajná porada, jíž se zúčastnili i vysocí důstojníci sovětské KGB. Byli na ní rozděleny úkoly, jejichž splnění mělo usnadnit průběh okupace Československa. Pozdě večer byla na hlavní správě StB vyhlášena pohotovost.

20. srpen

Kolem 23. hodiny zahájila Sovětská armáda a vojska dalších čtyř socialistických států okupaci Československa. Už v prvních hodinách proniklo na čs. území 29 divizí, z toho 15 tankových - celkem asi 300 000 vojáků a 7500 tanků. S příchodem druhého sledu se početní stav okupačních vojsk více než zdvojnásobil.

20.-21. srpen

Od 15.00 hod. 20. 8. zasedalo předsednictvo ÚV KSČ. Zabývalo se přípravou mimořádného XIV. sjezdu strany. Po zprávě o tom, že vojska pěti států Varšavské smlouvy (BLR, MLR, NDR, PLR a SSSR) zahájila okupaci Československa, prosadila většina předsednictva přijetí prohlášení, v němž se mimo jiné uvádělo: „Předsednictvo ÚV KSČ považuje tento akt za odporující nejenom všem zásadám vztahů mezi socialistickými státy, ale za popření základních norem mezinárodního práva.“

21. srpen

Příslušníci StB Peroutka, Hoffmann a Dubský zatkli v časných ranních hodinách v budově ÚV KSČ A. Dubčeka, J. Smrkovského, O. Černíka, F. Kriegla, B. Šimona a J. Špačka a předali je sovětské KGB. V sovětských obrněných transportérech byli odvezeni na ruzyňské letiště a odtud letadly odvezeni mimo čs. území.

Rozhlasová stanice Vltava, pracující na území NDR, od časných ranních hodin vysílala v neumělé češtině Prohlášení vlád pěti zemí. Týž „dokument“ rozhazovali v pražských ulicích sověští vojáci. Tvrdilo se v něm, že vojska pěti států vstoupila do Československa na žádost čs. vedoucích stranických a státních funkcionářů, kteří zůstali „věrní socialismu“. Jména těchto vlastizrádců nebyla tehdy a ani dvaadvacet let potom uveřejněna.

-Ve stranickém hotelu Praha (nedaleko Prašné brány) se sešlo torzo ÚV KSČ - za účasti důstojníků Sovětské armády. Kromě Koldera, BiFaka, Indry, Jakeše, Barbírka, Mesteka, Nového, Pillera a několika dalších se většina ÚV dožadovala propuštění Dubčeka a dalších zatčených. Ukázalo se, že ani tento zlomek ÚV KSČ nebudou moci aktéři okupace využít ve svůj prospěch.

- Síly „věrné socialismu“ učinily pokus o vytvoření dělnicko-rolnické vlády v čele s A. Indrou. Prezident L. Svoboda na Hradě, obklíčeném sovětskými jednotkami, její jmenování stroze odmítl.

- Okupačním vojskům padly za oběť první lidské životy. Podle nedokončeného šetření našich bezpečnostních orgánů bylo zjištěno, že v srpnových dnech přišlo o život více než sedmdesát československých občanů.

22.srpen

Dopoledne byl zahájen mimořádný XIV. sjezd KSČ. Sešel se v jednom ze závodů ČKD v Praze-Vysočanech. Zúčastnilo se jej 80 procent z 1500 řádně zvolených delegátů. Chyběla však většina delegátů ze Slovenska, čehož krátce na to využil G. Husák, aby jménem KSS požadoval anulování sjezdu.

„Vysočanský sjezd“ odmítl okupaci a přípravu tzv. dělnicko-rolnické vlády. Do

čela strany byl opět zvolen A. Dubček, kterého v době jeho nepřítomnosti zastupoval V. Šilhán.

23. srpen

Na protest proti okupaci Československa se z podnětu „Vysočanského sjezdu“ uskutečnila v poledne generální stávka.

23. srpen

V rozhlasovém projevu oznámil prezident L. Svoboda, že hodlá uskutečnit přímé rozhovory se sovětským vedením, k nimž odcestuje do Moskvy. Z pověření vlády jej doprovázeli G. Husák, M. Dzúr a za ÚV Národní fronty B. Kučera. Sovětská strana prosadila za členy delegace V. Bilaka, A. Indru a J. Pillera.

23. - 26. srpen

V Moskvě se uskutečnila čs.-sovětská jednání. Na ultimativní požadavek L. Svobody byli přivezeni do Kremle A. Dubček a další vedoucí představitelé, internovaní mimo území naší vlasti. V průběhu jednání doplnili čs. delegaci Brežněvovi oddaní O. Švestka, M. Jakeš, E. Rigo, F. Barbírek a J. Lenárt. Dubčekovu skupinu podpořil Z. Mlynář, který přivezl z Prahy informace o statečném, spontánním odporu čs. občanů proti okupaci. Výsledkem tohoto jednání byly tzv. moskevské protokoly. Zabránily sice krvavé konfrontaci v Československu, ale zároveň se staly počátkem tzv. normalizace.

26. - 29. srpen

V Bratislavě zasedal mimořádný sjezd KSS. Ve své první části zaujal striktně protiokupační stanovisko. Pak se však vrátil s čs. delegací z Moskvy G. Husák, po jehož demagogickém vystoupení sjezd zcela změnil svá stanoviska: odvolal usnesení první části sjezdu a odmítl legálnost „vysočanského sjezdu“. G. Husák byl zvolen prvním tajemníkem ÚV KSS.

30. srpen

Objevilo se první číslo časopisu Zprávy - kolaborant-ské tiskoviny vydávané „redakční radou při spojeneckých vojskách“. Veřejnost tuto nechutnou tiskovinu dílem ignorovala, dílem se jí vysmívala; trafikanti ji většinou pálili.

31. srpen

ÚV KSČ schválil „moskevské protokoly“. V jejich duchu anuloval mimořádný XIV. sjezd KSČ, do ÚV KSČ kóoptoval G. Husáka a L. Svobodu a zvolil je za členy jeho předsednictva. Byla učiněna řada kádrových a jiných dalších ústupků, jež údajně měly uspořádat odchod „dočasně umístěných“ cizích vojsk, která měla odejít ve třech etapách.

6. září

Sovětskému vedení zvláště nesympatický F. Kriegel odstoupil z funkce předsedy ÚV Národní fronty. (F. Kriegel odmítl 26. srpna v Moskvě podepsat tzv. moskevské protokoly.) Krieglovým nástupcem v Národní frontě se stal všemu přízřivý E. Erban.

17. září

S výrazně „normalizátorským“ projevem vystoupil na rozšířeném zasedání slovenské Národní fronty G. Husák.

18. září

ČNR vyjádřila souhlas s federativním uspořádáním ČSSR.

4. října

Rovněž SNR vyjádřila souhlas s federativním uspořádáním státu.

14.-16. říjen

V ČSSR pobývala sovětská delegace v čele s předsedou rady ministrů A. N. Kosyginem. Na závěr jejího pobytu byla podepsána Smlouva o podmínkách a dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR.

18. říjen

Národní shromáždění projednávalo Smlouvu o podmínkách a dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR. Předseda vlády O. Černík označil schválení smlouvy za otázku důvěry vládě. 228 poslanců hlasovalo pro smlouvu, 10 se zdrželo hlasování. Proti byli jen čtyři nejstatečnější: F. Kriegel, F. Vodsoň, G. Sekaninová-Čákrťová a B. Fuková.

27. říjen

Národní shromáždění ČSSR schválilo zákon o federativním uspořádání ČSSR.

30. říjen

Zákon o čs. federaci byl slavnostně podepsán na Bratislavském hradě prezidentem L. Svobodou, předsedou Národního shromáždění J. Smrkovským a premiérem O. Černíkem.

6. - 7. listopad

V Praze, Brně a na dalších místech se konaly rozsáhlé demonstrace proti okupaci Československa.

14.-17. listopad

Zasedání ÚV KSČ demonstrovalo další vynucený ústup Dubčekova vedení. Řada kádrových změn, vytvoření výkonného výboru předsednictva ÚVKŠČ a byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích (v jeho čele stál L. Štrougal) výrazně posílilo pozice konzervativních, protireformních sil ve vedení strany. V přijaté rezoluci „Hlavní úkoly strany v nejbližším období“ byla opuštěna řada zásad Akčního programu KSČ z dubna 1968.

19.-21. listopad

Vedení Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy zorganizovalo studentskou třídenní stávkou proti okupaci a normalizačnímu procesu. Vedení strany a státu, na jehož podporu studenti stávkovali, se však v obavách před „nedozírnými následky“ od studentů distancovalo.

Rok 1969

1. leden

Vstoupil v platnost zákon o čs. federaci. Prezident republiky L. Svoboda jmenoval federální vládu vedenou O. Černíkem.

2. leden

Předsednictvo SNR jmenovalo vládu SSR v čele s Š. Sádovským.

8. leden

Předsednictvo ČNR jmenovalo vládu ČSR v čele s S. Rázlem.

15. leden

Byro ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích začalo vydávat týdeník Tribuna. Přes dvacet let reprezentoval militantní platformu nejkonzervativnějších sil v KSČ.

16. leden

V Praze na Václavském náměstí, kousek pod sochou sv. Václava, spáchal sebevraždu upálením jedenadvacetiletý student filozofické fakulty Univerzity Karlovy Jan Palach. Svou nejvyšší obětí chtěl vyburcovat národ, aby zvedl hlavu a neopouštěl cestu Ledna.

25. leden

V Praze se konalo poslední rozloučení s Janem Palachem. Smutečního průvodu se zúčastnilo na půl miliónu občanů.

29. - 30. leden

V Praze se konala ustavující schůze Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění CSSR. Předsedou SL byl zvolen J. Smrkovský, předsedou SN D. Hanes, předsedou FS P. Colotka.

25. únor

Na Václavském náměstí v Praze se upálil na protest proti postupující normalizaci středoškolský student ze Šumperka Jan Zajíc.

4. - 7. březen

VII. všeodborový sjezd se sešel v Praze. Přijal Chartu čs. odborového hnutí, Program ROH a stanovisko k radám pracujících. Tyto významné dokumenty směřující k vytvoření nezávislých odborů a neustupující od politiky Ledna, byly později jako údajně protisocialistické odvolány. Předsedou ÚRO byl zvolen K. Poláček.

7. březen

V Praze byl založen Svaz mladých, později přejmenovaný na Leninský svaz mladých, z něhož posléze vznikl Socialistický svaz mládeže. Svaz mladých měl být „převodovou pákou“, s jejíž pomocí chtěli normalizátoři zmanipulovat dosud protiokupantsky naladěnou mládež.

21. březen

Na mistrovství světa v ledním hokeji ve Stockholmu zvítězili hokejisté ČSSR nad sovětským týmem 2:0. Bezprostředně po skončení zápasu zaplnilo střed Prahy několik set tisíc lidí provolávajících „Neměli tam tanky, dostali dvě branky“ a podobná hesla. Ponížený národ dával tímto způsobem najevo svoje vlastenecké cítění, tolik dotčené „internacionální pomocí“. Byla to ovšem jen slabá náplast na 21. srpen 1968.

2. duben

A. Dubček, L. Svoboda a O. Černík přijali v Praze ministra národní obrany SSSR A. Grečka, náměstka ministra zahraničních věcí SSSR V. Semjonova a další sovětské představitele, kteří po nedávných „hokejových událostech“ požadovali zavedení vlády tvrdé ruky v Československu.

17. duben

Ve Španělském sále Pražského hradu se konalo zasedání ÚV KSČ. Zvolilo nové, jedenáctičlenné předsednictvo ÚV a nového prvního tajemníka, jímž se stal G. Husák. „Tvrdý muž“ byl nalezen. A. Dubček provedl sebekritiku. Proti změnám ve vedení KSČ, které zahájily dvaadvacet let úpadku naší země, obnovení neostalinského totalitního režimu, hlasovalo jen 22 členů ústředního výboru .. .